

Forvaltningsmål for hjort i Stord og Fitjar kommunar – 2021- 2024

Måldokument for hjorteforvaltning

Norsk Hjortesenter 01.03.2021

Måldokument for hjorteforvaltning

Forvaltningsmål for hjort for Stord og Fitjar er kommunane sitt felles måldokument og retningsliner for hjorteforvaltninga i kommunane framover. Det byggjer på vurderingar av korleis bestandsutviklinga har vore utifrå tilgjengelege data og mål for korleis ein ynskjer den vidare framover.

Innhald

Måldokument for hjorteforvaltning	1
1 Føremål - bakgrunn for utarbeiding av forvaltningsmål	3
Viltlova (LOV-1981-05-29 nr. 38: Lov om jakt og fangst av vilt)	4
§ 1. (lovens formål)	4
Naturmangfaldlova (LOV-2009-06-19 nr.100: Lov om forvaltning av naturens mangfold)	4
§ 1. Lovens formål	4
§ 5. Forvaltningsmål for arter	4
§ 8. Kunnskapsgrunnlaget	5
Skogbrukslova (LOV-2005-05-27-31: Lov om skogbruk)	5
§ 9. Førebyggjande tiltak	5
Nasjonal strategi for forvaltning av hjortevilt	5
Hjorteviltforskrifta (FOR-2016-01-08-12: Forskrift om forvaltning av hjortevilt)	5
§ 1 Formål	6
§ 3. Mål for forvaltning av elg, hjort og rådyr	6
§ 4. Interkommunalt samarbeid	6
2 Bestandsutvikling og status	6
2.1 Fellingsstatistikk	6
2.1.1 Fellingsstatistikk 1990 - 2020	6
2.1.2 Fordeling av avskytinga	7
2.1.3 Kjønnfordeling i jaktutaket	9
2.1.4 Fordeling av avskytinga på aldersklassar 2005-2020	9
2.2 Sett Hjort registreringar - vårteljing	10
2.2.1 Sett Hjort pr. jegerdag	11
2.2.2 Sett kalv pr kolle	11
2.2.3 Sett Kolle pr. bukk	12
2.2.4 Sett spissbukk pr bukk	12
3 Bestandsstruktur og vektutvikling	13
3.1 Resultat frå overvakingsprogrammet for hjort	13
3.1.1 Vektutvikling hjå kalvar og ungdyr	13
3.1.2 Reproduksjonsevna i hjortebestandane	13
3.1.3 Alderen til dyra hjortebestandane	14
3.1.4 Årsaker til vektreduksjon	14
3.1.5 Beitekonkurransen	14
3.1.6 Alderen til dyra i bestanden	15
4 Skader på jordbruksareal, skog, hagebruk m.v.	16

4.1	Beiteskadar på jordbruksareal	17
4.2	Beiteskadar på skog.....	17
4.3	Skadar i hagar m.v.	18
4.4	Påkøyningar.....	18
5	Organisering, valdstruktur og områdebruk.....	20
5.1	Dagens valdstruktur og organisering.....	20
6	Forvaltningsmål og tiltak i planperioden.....	20
6.1	Hovudmål	20
6.2	Delmål.....	21
6.2.1	Bestandsretta og grunneigarstyrt forvaltning av hjortebestandane.....	21
6.2.2	Redusere omfanget av arealbrukskonfliktar i høve andre interesser	21
6.2.3	Redusere bestanden og legge til rette for eit stabilt jaktuttak	21
6.2.4	Auke andelen eldre hanndyr i bestanden	21
6.2.5	Auke gjennomsnittsalder til dyra i bestanden.....	21
6.3	Tiltak	22
6.3.1	Bestandsretta og grunneigarstyrt forvaltning av hjortebestandane.....	22
6.3.2	Forvaltninga skal vere kunnskapsbasert	22
6.3.3	Redusere omfanget av arealbrukskonfliktar i høve andre interesser	22
6.3.4	Auke andelen eldre hanndyr i bestanden	22
6.3.5	Auke gjennomsnittsalder til dyra i bestanden.....	22

1 Føremål - bakgrunn for utarbeiding av forvaltningsmål

Det er fleire lover og tilhøyrande forskrifter samt Nasjonal strategi for forvaltning av hjortevilt mv som legg rammer og føringar for forvaltning av hjortevilt

Dagens hjorteviltbestandar utgjer viktige og store ressursar både som grunnlag for rekreasjon gjennom jakt, andre naturopplevingar og som kjøttproducentar. Desse ressursane gjev mange stader og etterkvart grunnlag for næringsmessig utnytting. Mange jegerar og grunneigarar ynskjer difor å ha tette hjorteviltbestandar.

Samstundes påverkar hjorteviltet andre næringsinteresser som jord, skog og hagebruk der beiteskadar av hjortevilt kan medføre økonomisk tap av betydeleg omfang. Skade i private hagar og på gravplassar, parkar o.l. kan og einiskle stader vere eit problem. I høve samferdsle er kollisjonar mellom køyretøy, jernbane og hjortevilt mange stader eit stort problem. Dette kan i mange tilfelle medføre alvorlege personskadar i dei verste tilfella med tap av menneskeliv. Det er og ofte knytt store lidningar for skadde dyr og store økonomiske konsekvensar gjennom skade på køyretøy, kostnader for helsevesenet og kostnader med ettersøk og avliving av skadde dyr.

Store konsentrasjonar av hjortevilt påverkar og vegetasjonen i vesentleg grad noko som igjen kan få betydning for naturmangfaldet. Dette gjeld både i høve til vegetasjonen og endra livsmiljø og levekår

for andre viltartar og organismar. Forsking syner at effektar av hjorteviltbeiting kan vera både positive og negative avhengig av kva forvaltningsmål ein har for det biologisk mangfaldet. Til dels hard beiting av hjort kan vere positivt for mangfaldet sjølv om det kan gå hardt ut over einskilde artar hovudsakleg busker og tre.

Kommunen har såleis ansvar for å ta omsyn til ei rekkje interesser når dei gjennom det kommunale målet skal legge føringar for hjorteforvaltninga. Dei kommunale måla bør vere mest mogleg konkrete og kunne etterprøvast

Viltlova (LOV-1981-05-29 nr. 38: Lov om jakt og fangst av vilt)

Viltlova gjev regelverket for det meste i høve utøving av jakt, fangst og forvaltning av vilt. Ein del av dette er heimla direkte i lova, men og gjennom ei rekkje forskrifter til lova m.o.a.: - Forskrift om forvaltning av hjortevilt som særskilt omhandlar forvaltninga av hjorteviltet.

Føremålsparagrafen i Viltlova seier:

§ 1. (lovens formål)

«Viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares.

Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv.»

Naturmangfoldlova (LOV-2009-06-19 nr.100: Lov om forvaltning av naturens mangfold)

Naturmangfoldlova som er ei overordna lov i høve all arts og arealforvaltning gjev ikkje konkrete reglar for jakt, fangst og forvaltning av vilt anna enn i høve det som ein vanlegvis kallar «skadefellingsløyve». Dette vil sei uttak av vilt utanom reglar for vanleg jakt og fangst for å avverje skade på ulike interesser. Dette er heimla i: § 17. alminnelige regler om annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk og i § 18. annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk etter vurdering av myndighetene. Prinsippa i Naturmangfoldlova skal likevel leggjast til grunn ved all forvaltning både av areal og einskildartar. Lova stiller og krav til kunnskapsgrunnlaget for offentlege vedtak noko som då gjeld for fastsetjing av det kommunale målet så vel som for både tildeling av fellingsløyver og godkjenning av bestandsplanar.

§ 1. Lovens formål

«Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.»

§ 5. Forvaltningsmål for arter

«Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

Forvaltningsmålet etter første ledd gjelder ikke for fremmede organismer.

Det genetiske mangfold innenfor domestiserte arter skal forvaltes slik at det bidrar til å sikre ressursgrunnlaget for fremtiden.»

§ 8. Kunnskapsgrunnlaget

«Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.»

Skogbrukslova (LOV-2005-05-27-31: Lov om skogbruk)

Også skogbrukslova har reglar som kan legge føringar for forvaltninga av hjortevilt dersom hjorteviltbestandane medfører store skadar på skog jfr. Lova sin § 9:

§ 9. Førebyggjande tiltak

Når det er fare for at større skogområde kan bli skadd av insekt- eller soppangrep skal kommunen setje i verk dei førebyggjande tiltak som er nødvendige. Dette kan mellom anna vere pålegg til skogeigarar. Dette gjeld også for skog og tre i område som er utanfor virkefeltet i § 2. Departementet kan fastsetje nærare forskrifter om slike tiltak, og korleis utgiftene skal dekkjast. Kommunen sine kostnader i denne samanhengen er tvangsgrunnlag for utlegg.

Der beiting av hjortevilt fører til vesentlege skadar på skog som er under forynging, eller der beitinga er ei vesentleg hindring for å overhalde plikta til å forynge skog etter § 6 i denne lova, skal kommunen som viltorgan vurdere om det er behov for å regulere bestanden av hjortevilt slik at beitetrykket blir redusert.

Nasjonal strategi for forvaltning av hjortevilt

Direktoratet for Naturforvaltning fastsette i 2009 strategi for forvaltning av hjortevilt (DN rapport 8 – 2009). Strategien freistar å synleggjere utfordringane ein vil møte i høve forvaltninga av hjorteviltartane i åra framover. Denne utgjer den overordna målsetjinga for korleis ein ynskjer forvaltninga framover som er uttrykt gjennom 5 konkrete mål :

- Forvaltninga skal sikre livskraftige og sunne hjorteviltbestandar, rikt biologisk mangfald og framtidig produksjon.
- Forvaltninga skal ha brei samfunnsmessig legitimitet.
- Forvaltninga skal sikre samarbeid og samhandling mellom lokale, regionale og nasjonale aktørar.
- Forvaltninga skal vere basert på høg kompetanse på alle nivå.
- Forvaltninga skal stimulere til auka kvalitet og mangfald av opplevingar, tenester og produkt.

Hjorteviltforskrifta (FOR-2016-01-08-12: Forskrift om forvaltning av hjortevilt)

Hjorteviltforskrifta gjev reglar for forvaltninga av hjortevilt. Det er her i §3 sagt at kommunane skal fastsetje mål for utviklinga av bestandane av elg, hjort og rådyr. Føremålsparagrafen (§1) gjev og føringar for bestandsmåla.

§ 1 Formål

«Formålet med denne forskriften er at forvaltningen av hjortevilt ivaretar bestandenes og leveområdenes produktivitet og mangfold. Det skal legges til rette for en lokal og bærekraftig forvaltning med sikte på nærings- og rekreasjonsmessig bruk av hjorteviltressursene. Forvaltningen skal videre sikre bestandsstørrelser som fører til at hjortevilt ikke forårsaker uakseptable skader og ulemper på andre samfunnsinteresser.»

§ 3. Mål for forvaltning av elg, hjort og rådyr

«Kommunen skal vedta mål for utviklingen av bestandene av elg, hjort, og rådyr der det er åpnet for jakt på arten(e). Målene skal blant annet ta hensyn til opplysninger om beitegrunnlag, bestandsutvikling, skader på naturmangfold, jord- og skogbruk og omfanget av viltulykker på veg og bane.»

§ 4. Interkommunalt samarbeid

«Kommunene bør samarbeide om felles mål for hjorteviltbestandene når det er hensiktsmessig å samordne bestandsplanleggingen over kommunegrensene.»

Fylkeskommunen kan pålegge kommuner å inngå i et slikt samarbeid hvis det anses som nødvendig for å ivareta bestands- eller samfunnsmessige hensyn på et regionalt nivå.»

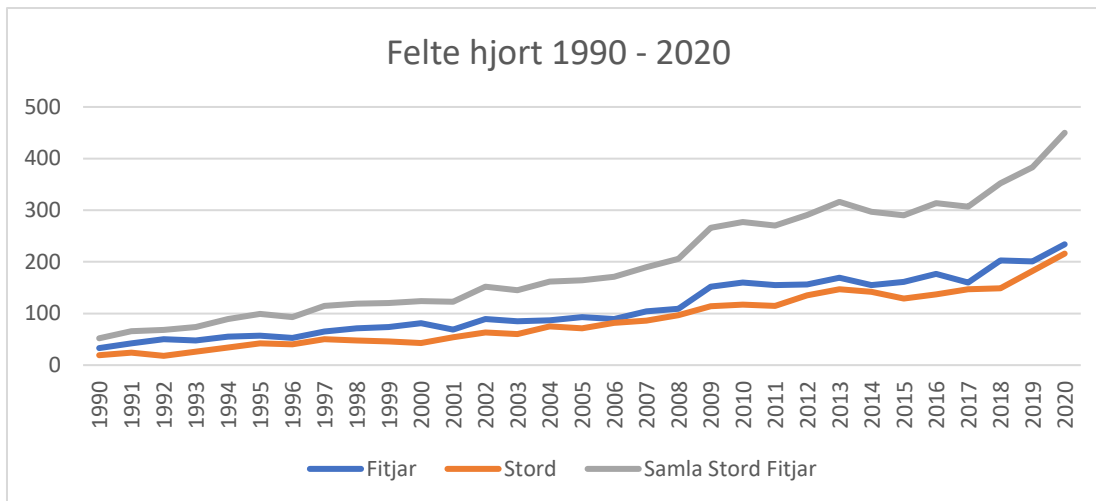
I Stord og Fitjar som har størstedelen av areala sine på Stordøya syner resultat frå merkjeprojekt og lokalkunnskap om sesongtrekk og trekkvegar at hjortebestanden går om ein annan og nyttar felles område. Det er såleis heilt naturleg å sjå desse i samanheng gjennom eit felles forvaltningsmål for kommunane. Forutan arealet på Stordøya ligg i tillegg ein del mindre øyar særskilt i Fitjar men det er små avstandar og dei heng naturleg saman med resten av kommunane. Huglo er ei større øy i Stord kommune som ligg aust for Stordøya og hjorten her har truleg meir felles med hjorten på Tysnes enn Stordøya sjølv om ein veit at det er trekk/utveksling av dyr mellom alle øyane her. Arealet på Huglo er organisert i eit vald som er med i bestandsplansamarbeid med vald i Tysnes.

2 Bestandsutvikling og status

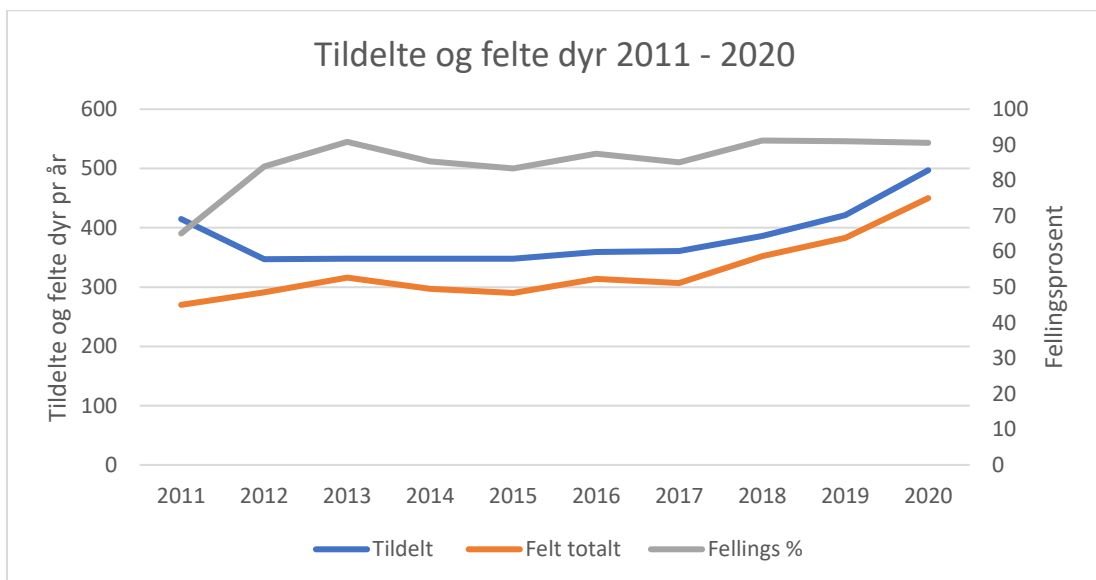
2.1 Fellingsstatistikk

2.1.1 Fellingsstatistikk 1990 - 2020

Hjortebestanden i kommunane har som for resten av vestlandet hatt ein kraftig vekst sidan byrjinga av 1990 talet. Som det går fram av figuren nedanfor så har den samla avskytinga auka jamt og trutt frå 52 felte hjort i 1990 til 450 i 2020. Utviklinga i avskytinga har vore mykje godt lik i begge kommunane.

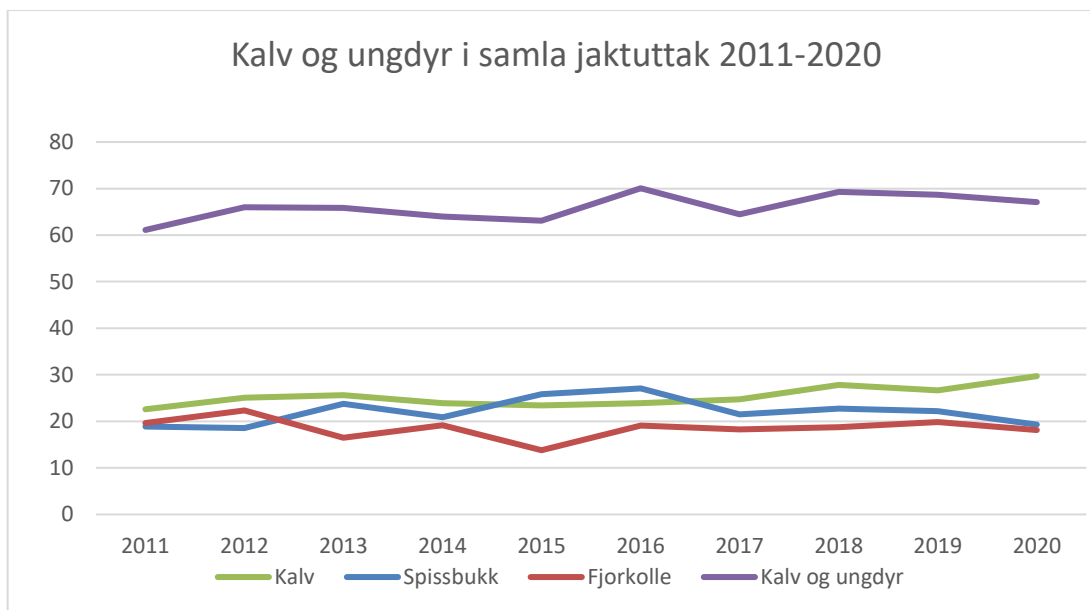
Figur 1: Viser årleg avskyting av hjort i kommunane frå 1990 til 2020.

Figur 2: viser tildelte og felte dyr (venstre akse) samt fellingsprosenten (høgre akse) for perioden 2011 – 2020. Med unntak av dei fyrste åra har fellingsprosenten vore høg og har dei siste åra vore over 90 %. Fellingstala fylgjer tildelinga godt og dette tolkar ein som at tildelinga er avgrensande for avskytinga.

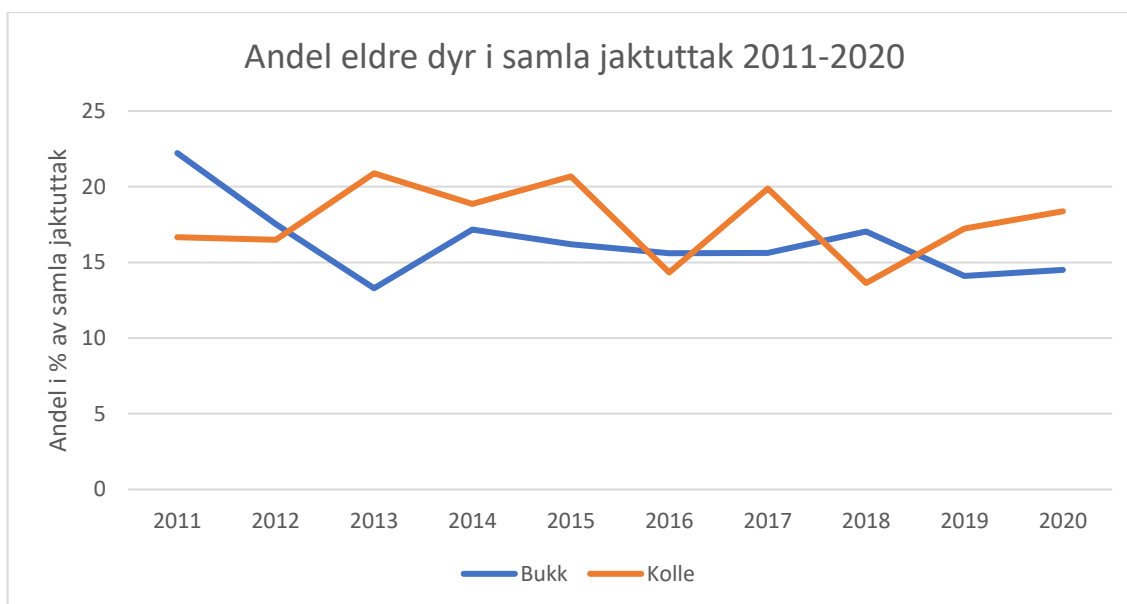
2.1.2 Fordeling av avskytinga

Tilrådd avskytingsmodell har lenge vore å skyte «gjennom bestanden» dvs. at jaktuttaket skal gjerast på alle kjønns og aldersgrupper og at ev. ynskje om auke eller minke i bestandane skal gjerast gjennom å auke eller redusere det samla uttaket. Tilrådd fordeling av uttaket var lenge - minimum 20 % kalv (samla for begge kjønn), 20 % fjorkoller, 20 % spissbukk, maksimum 20 % eldre hanndyr og maksimum 20 % eldre hodyr. Vidare at fordelinga mellom kjønna samla sett skal vere lik og at kalv og ungdyr samla bør utgjere minst 60 %. Ein ser med dei høge bestandane ein har på Vestlandet i dag at gjennomsnittsalderen for dei vaksne dyra er låg. Dette har verknad for vektutviklinga til dyra i bestandane der ein ser at slaktevektene for dei ulike årsklassane har gått ned i takt med bestandsauken. For å gjere bestandane meir stabile og robuste bør særskilt kalv utgjere ein langt større del av jaktuttaket enn tilrådingane tidlegare.

Figur 3. syner kor stor del kalv, spissbukk, fjorkolle og kalv og ungdyr samla utgjer i % av samla jaktuttak.

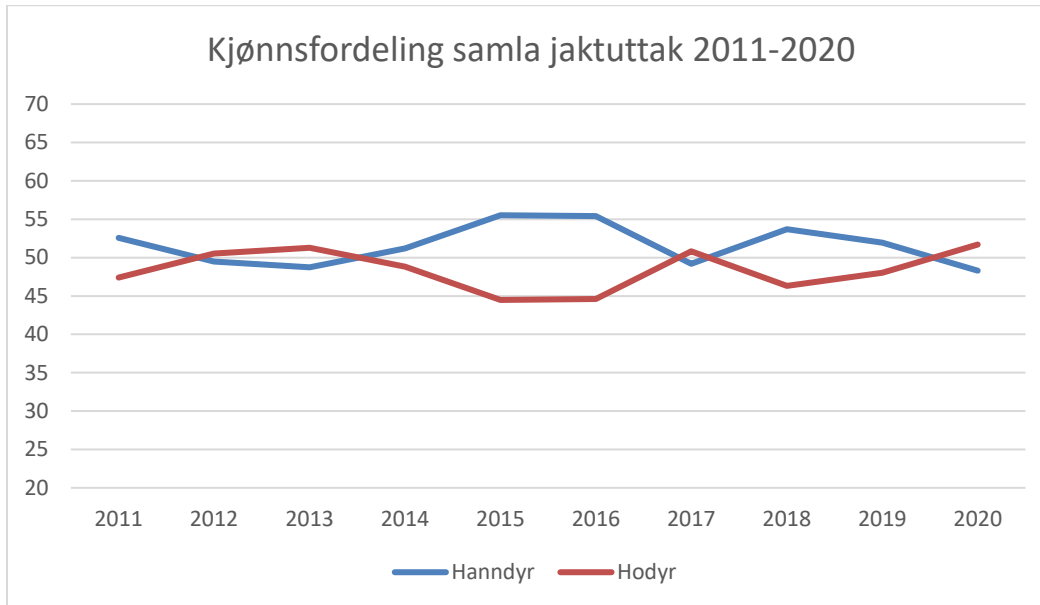
Med litt årlege variasjonar har kalv lenge utgjort om lag 25 % av det årlege jaktuttaket. Dei siste åra har andelen vore aukande og utgjorde 30 % i 2020. Fjorkoller har størstedelen av perioden utgjort kring 20 % medan spissbukk har variert noko meir og ligg siste åra kring 20 %. Kalv og ungdyr samla har vore aukande og har fleire av dei siste åra utgjort nær 70 % av jaktuttaket. Dette er ei positiv utvikling i høve å auke gjennomsnittsalderen i bestanden.

Figur 4. syner andelen eldre dyr i jaktuttaket i % av samla jaktuttak.

Som ei fylgje av at andelen kalv og ungdyr er auka noko frå fyrst i perioden har eldre dyr utgjort ein mindre del av det samla jaktuttaket. Kolle har variert mellom 15 og 20 % i heile perioden medan andelen bukk har hatt ein jamn nedgang frå godt over 20 % fyrste året til kring 15 % siste 8 åra. Det har såleis vore ei positiv utvikling i avskytinga i høve å auke gjennomsnittsalderen til dei vaksne dyra i bestanden men eldre dyr utgjer framleis ein noko høg andel av det samla uttaket.

2.1.3 Kjønnfordeling i jaktuttaket

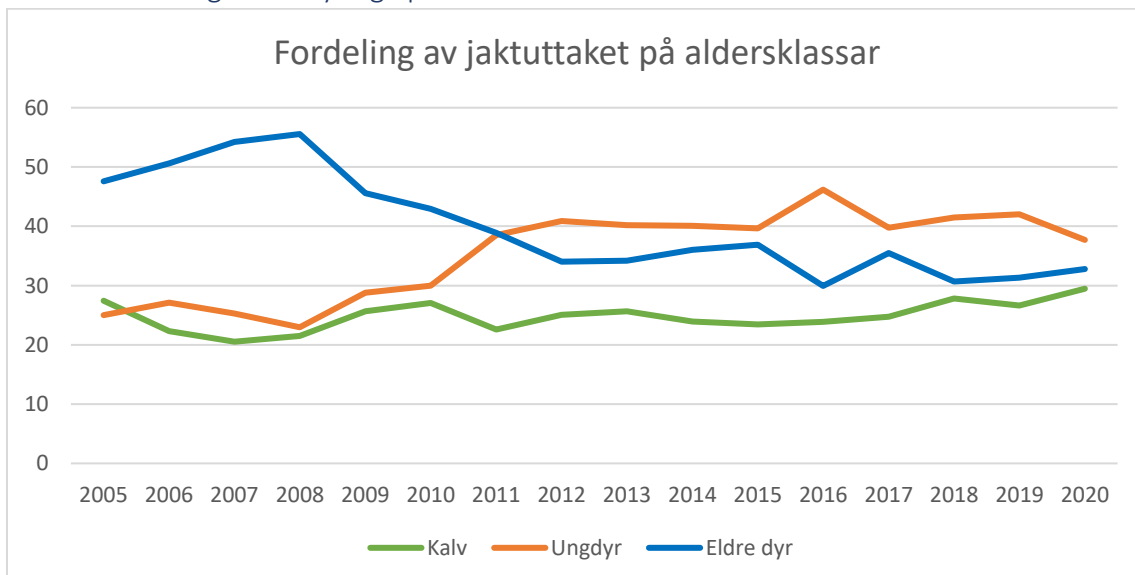

Figur 5: syner kjønnfordelinga blant dei felte dyra for alle årsklassar samla.

Kjønnfordelinga i det samla jaktuttaket har variert i perioden og totalt sett er det ei lita overvekt for hanndyr (51,5%) i høve hodyr (48,5 %).

For å få ei betre kjønnfordeling i bestanden bør både spissbukk og bukk utgjere ein mindre del av jaktuttaket framover. Aller helst bør ein ha ei overvekt av hodyr nokre år og auken her bør helst gjerast på fjorkoller. Men ved å auke andelen kalv vil ein og hjelpe på kjønnbalansen då det er den årsklassen uttaket er mest kjønnnøytralt. Ein auka andel kalv i jaktuttaket er og det mest effektive tiltaket for å auke gjennomsnittsalderen i bestanden noko som er av betydning i høve vektutviklinga til dyra i bestanden.

2.1.4 Fordeling av avskytinga på aldersklassar 2005-2020

Figur 6: syner fordelinga av avskytinga i % på aldersklassar for felte hjort i kommunen.

Her ser ein på avskytinga for ein litt lenger periode som syner at det har vore ei endring av fordelinga på jaktuttaket frå tidlegare då eldre dyr utgjorde ein vesentleg større del av det samla jaktuttaket. Frå å ha utgjort over 50 % fyrst i perioden så er andelen eldre dyr redusert og har dei siste åra utgjort

vel 30 % av jaktuttaket. Ungdyr har tilsvarende utgjort ein aukande andel frå fyrst i perioden medan kalv har med litt årlege variasjonar utgjort kring 25 % størstedelen av perioden. Siste 3 åra har andelen kalv vore aukande og utgjorde i 2020 nær 30 %. Med det ein i dag veit om alderssamansetjinga i hjortebestandane på Vestlandet bør ein freiste å auke andelen av særskilt kalv ytterlegare. Dess større andel kalv ein har i uttaket dess raskare effekt får det på gjennomsnittsalderen til dei vaksne dyr i bestandane.

2.2 Sett Hjort registreringar - vårteljing

Å halde eit bestandsnivå nokolunde stabilt er ikkje enkelt og det krev gode styringsverktøy og presis rapportering. Likevel vil ein måtte leve med mindre variasjonar då endringane fyrst vert fanga opp i ettertid.

Ein reknar at om lag 85 % av hjorten dør av ei kule. Jakta har såleis stor verknad på bestandsutvikling, men det vil likevel vere naturlege variasjonar grunna ulike vertilhøve frå år til år som igjen påverkar beitekvalitet, vektutvikling og vinteroverleving fyrst og fremst for kalvar. Dette kan medføre lokale bestandsendringar som ein ikkje lett fangar opp.

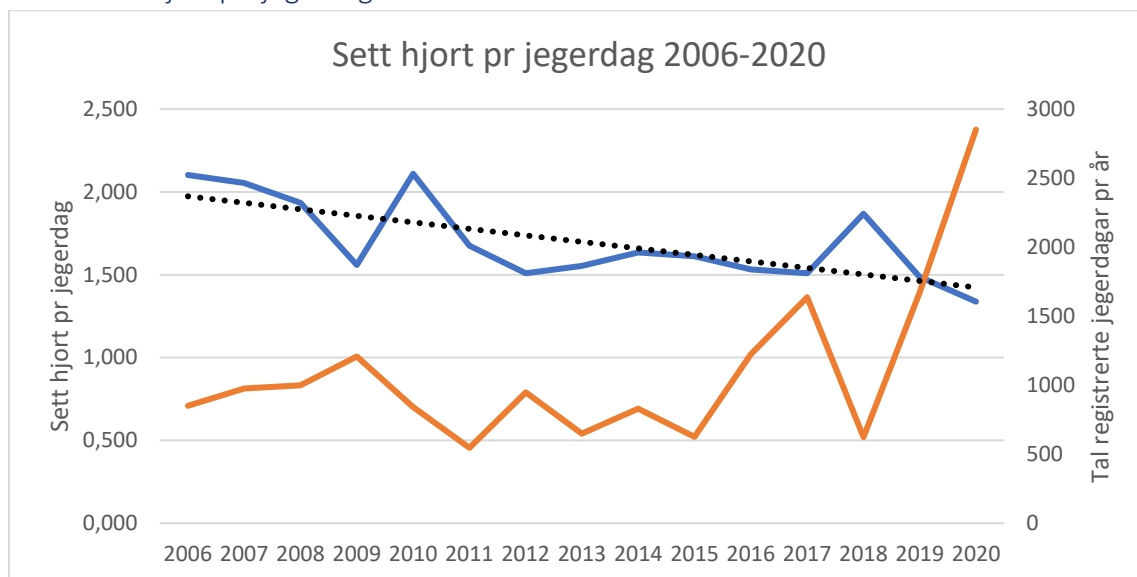
Med gode styringsverktøy vil ein kunne sjå endringane tidlegare og kunne korrigere avskytinga raskare. Sett Hjort registreringar er det verktøyet ein i dag meiner er det beste ein har. Dette går ut på at jegerane under jakta registrerer tidsforbruk og det dei ser og feller av hjort. Utifrå det vert det rekna ut ulike indeksar som skal sei noko om bestandsutviklinga både i høve bestandsstorleik, kjønnsfordeling, reproduksjon og jakttrykk. Kor godt det er avheng av mengda og kvaliteten på registreringane. Men dette er heller ikkje eigna til å fange opp brå og lokale endringar, men meir å sjå trendar i bestandsutviklinga for større område over noko tid.

Data vert registrert særskilt for innmark og utmark. Sett hjort data frå innmarksjakt syner seg å variere mykje einskilde år utan at det kan forklarast utifrå bestandsmessige tilhøve. Ein reknar difor at tala frå utmarksjakt gjev dei sikraste indikasjonane på bestandsvariasjonar. Sett Hjort er eit statistisk verktøy og kvaliteten og presisjonen i indeksane aukar med auka datamengd/registreringar. Tilfeldige avvik og feilregistreringar vil gjere mindre utslag dess større datamengd som ligg bak.

Det er difor viktig at alle registrerer data frå mest mogleg av den tida ein jaktar både om ein ser eller feller noko men like viktig når ein ikkje gjer det. Fyrst då vil ein få eit best mogleg grunnlag for å vurdere bestandsendringar.

For Stord og Fitjar har ein Sett Hjort registreringar av nokolunde omfang frå 2006 men datamengda i form av registrerte jegerdagar er diverre så låg og varierende frå år til år at ein vanskeleg kan legge særleg vekt på indeksane her. Siste 2 åra har registreringane vore aukande og i 2020 vart det i alt registrert 2852 jegerdagar. Så om ein klarar å oppretthalde dette nivået og kanskje auke det ytterlegare i åra framover vil ein få eit godt verktøy for hjorteforvaltninga framover.

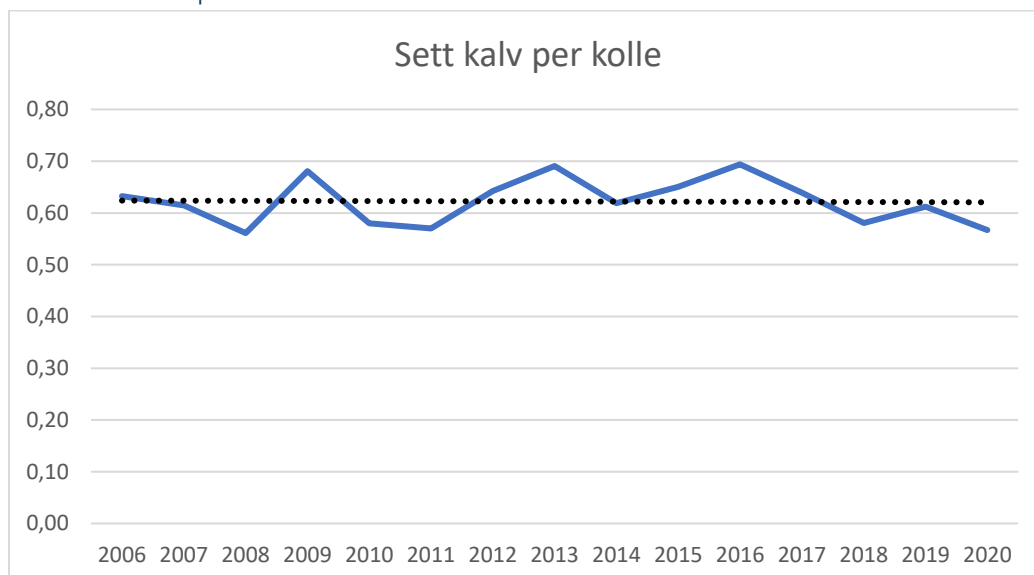
2.2.1 Sett Hjort pr. jegerdag

Figur 7: Blå line syner kor mange hjort som vert observert pr jegerdag. Raud line viser datamengd i form av registrerte jegerdagar på høgre akse.

Indeksen for Sett hjort pr jegerdag skal gje uttrykk for endringar i bestandstettleiken. Sett hjort pr jegerdag på venstre akse og datagrunnlaget i form av registrerte jegerdagar på den høgre. Trenden (stipla line) er eintydig nedgåande noko som tyder at bestanden er i reduksjon. Datagrunnlaget er lite størstedelen av perioden og med til dels store variasjonar mellom år og ein finn det difor ikkje tilrådeleg å tillegga dette særleg vekt.

2.2.2 Sett kalv pr kolle

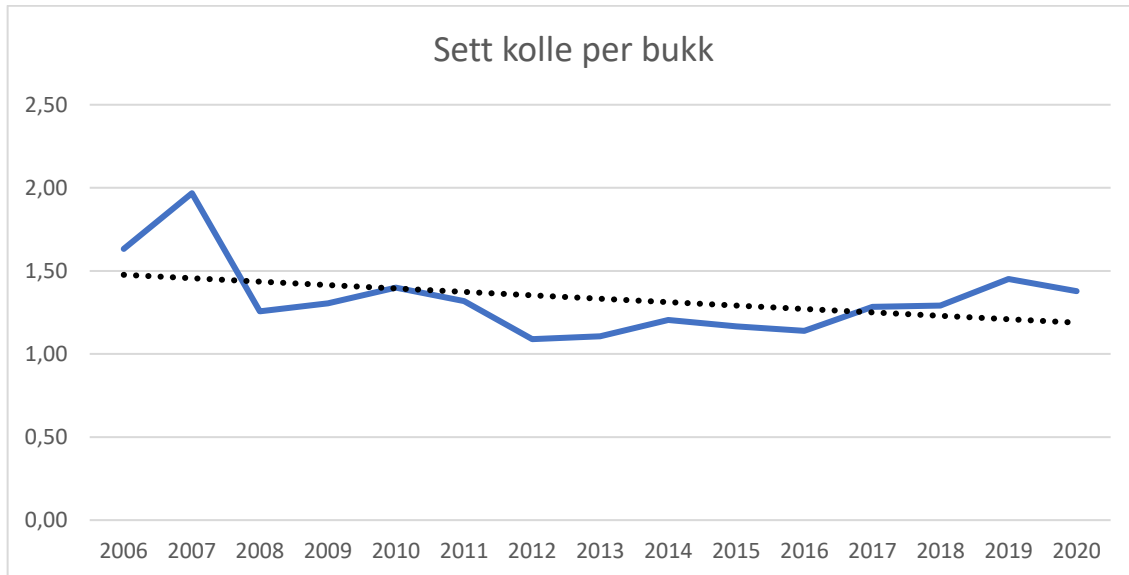

Figur 8: viser kor mange kalvar som vert observert pr observert kolle og gjev såleis uttrykk for reproduksjonsemna i bestanden. Utifrå erfaringstal reknar ein at indeksen bør ligge over 0,6.

Indeksen her varierar ein god del mellom år og ligg størstedelen av perioden over 0,6 ligg med unntak av eit par år over 0,6 og trenden er stabil.. Sett kalv pr kolle gjev uttrykk for

reproduksjonsevna i bestanden. Dette avheng av kondisjonen og aldersfordelinga blant dei vaksne hodyra i bestanden. I dei fleste tilfelle vil det vere ynskjeleg med ein høg og stabil produksjon av kalvar i bestanden. Viktigste kriteriet i så måte er høg gjennomsnittsalder og god kondisjon på dei vaksne dyra i bestanden. Beste måten å sikre det på er at kalv og ungdyr utgjer ein stor del av jaktuttaket og vaksne dyr då tilsvarande mindre del.

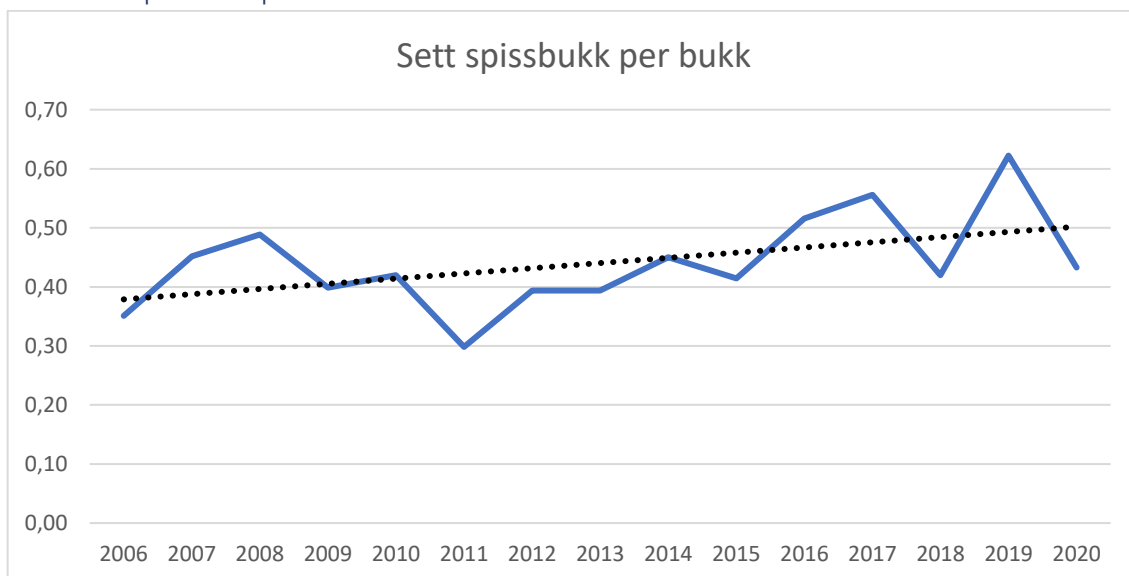
2.2.3 Sett Kolle pr. bukk

Figur 9: Syner kor mange koller som vert observert pr observert bukk (medrekna spissbukk) og gjev uttrykk for endringar i kjønnsfordelinga blant dyr 1,5 år og eldre i bestanden. Ein skal vere merksam på at indeksen ikkje speglar den reelle fordelinga i bestanden. Bukkane er meir synlege og let seg lettare observere slik at det i den verkelege bestanden er fleire koller pr bukk enn det indeksen tilseier.

Indeksen her har ein nedgåande trend noko som tilseier at det vert meir bukk i høve koller i bestanden. Trenden samsvarar dermed ikkje heilt med avskytinga der ein har hatt ei lita overvekt av hanndyr i uttaket (fig. 5) over tid. Utifrå erfaring reknar ein at denne indeksen bør ligge under 1,5 for at ein skal ha nok hanndyr i bestanden.. Dette skulle tilsei at det er bra med bukkar i høve koller i bestanden, men som tidlegare sagt så er datamengda lita og varierende og indeksane såleis usikre.

2.2.4 Sett spissbukk pr bukk

Figur 10: syner kor mange spissbukk som vert observert pr bukk som vert observert. Dette gjev indikasjonar på gjennomsnittsalderen blant hanndyra i bestanden. Aukande indeks tilseier synkande gjennomsnittsalder til bukkane i bestanden.

Trenden (stipla line) for indeksen her er eintydig aukande noko som tilseier at gjennomsnittsalderen til bukkane i bestanden vert lågare.

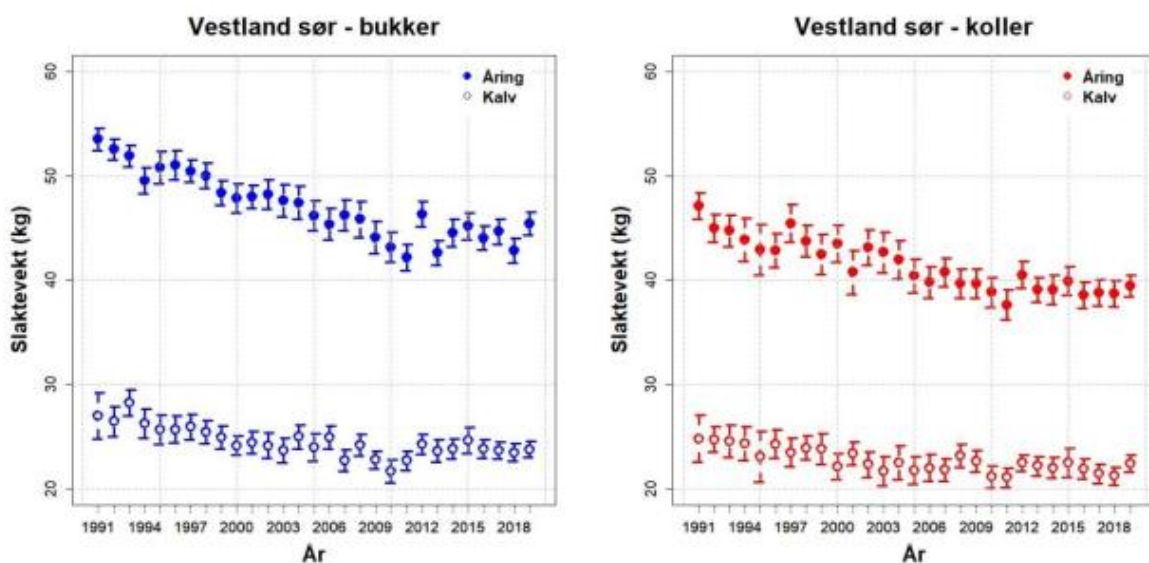
3 Bestandsstruktur og vektutvikling

3.1 Resultat frå overvåkingsprogrammet for hjort

Overvåkingsprogrammet for hjortevilt som har samla inn kjevar og ovariar frå felte hjort i lag med data om slaktevekt, fellingstidspunkt m.v. har gjeve mykje kunnskap om bestandsstruktur, vektutvikling og reproduksjonsemne i hjortebestandane. På Vestlandet har det vore samla inn materiale frå felt hjort i 3 regionar Nordmøre/Sør Trøndelag, Sogn og Fjordane og Hordaland. I region Sogn og Fjordane har kommunane Flora, Gloppen og Stryn vore med og i Hordaland har Kvinnherad vore med. Avskytingsmønster og bestandsutviklinga har vore mykje godt lik for heile Vestlandet i perioden og data frå desse kommunane kan difor overførast/nyttast i andre kommunar.

Det er Norsk institutt for naturforskning (NINA) som er ansvarleg for gjennomføring og oppfølging av Overvåkingsprogrammet.

3.1.1 Vektutvikling hjå kalvar og ungdyr

Figur 11: syner utviklinga av slaktevektene kalvar og 1,5 årige dyr for region Vestlandet sør (Kvinnherad kommune). I takt med bestandsauken ein har hatt sidan 1980 talet og framover har slaktevektene for kalvar og ungdyr gått ned. Mønsteret er mykje godt likt i dei andre overvåkingsregionane på Vestlandet. Vekten her er korrigert til 1. oktober.

3.1.2 Reproduksjonsevna i hjortebestandane

Reproduksjonsevna i bestandane har og gått ned i takt med vektreduksjonen då andelen 1,5 årige hodyr som kjem i brunst og får fram kalvar som 2 åringar er sterkt redusert. Dette er direkte vekt/kondisjonsavhengig då 1,5 årige hodyr må vere over 40 kg før det er sannsynleg for at dei går i

brunst og tek kalv. Dess høgre vekt over 40 kg dess større sjanse for at dei kjem i brunst fyrste året. For overvåkingsregionane på vestlandet er andelen 1,5 årige koller som tek kalv redusert frå ca 69 % når Overvåkingsprogrammet starta i 1992 til ca 31 % i 2016 noko som utgjer ein reduksjon på 55 %. Dyra på kysten er oftast mindre enn lenger inn i landet og for kystkommunen Flora i Sogn og Fjordane er det no under 20 % av 1,5 årige hodyr som går i brunst. Ein del hodyr med låg vekt/dårleg kondisjon tek heller ikkje kalv som 2,5 åringar. Ungdyra utgjer ein stor del av bestanden og dette påverkar såleis den totale produksjonsevna i bestanden negativt då ein må ha fleire dyr for å produsere ei viss mengde kalvar samanlikna med ein bestand der ein større del av hodyra produserer kalv.

Forutan at små kalvar er dårlegare rusta for å kunne klare fyrste vinteren, som mange stader tidvis kan vere eit nålauge, vil desse små kalvane heller aldri kunne vekse seg store. Dei vil bli små dyr både som ungdyr og vidare utover i livet. Små dyr fostrar vanlegvis små kalvar, men her kan alderen til ein viss grad kompensere noko då eldre koller fostrar større kalvar enn yngre koller. Alderen på dei vaksne hodyra i bestanden er såleis med å påverke overlevelsen hjå kalvane og vekter på kalvar og ungdyr. I ein bestand med høg gjennomsnittsalder på kollene og med det ein stor del produktive koller, kan ein ha ein lågare hjortebestand som produserer fleire avkom enn ein hjortebestand med lågare gjennomsnittsalder.

3.1.3 Alderen til dyra hjortebestandane

NINA har med bakgrunn i det innsamla materialet i Overvåkingsprogrammet sett på utfordringar i høve framtidig forvaltning av hjortebestandane på Vestlandet (NINA Rapport 571). Dei har då m.o.a. freista å rekonstruere korleis hjortebestandane i dei ulike regionane såg ut før jakt i 2006. Utifrå dette har dei m.o.a. berekna gjennomsnittsalderen til dei vaksne dyra (2 år og eldre) i bestandane. Som ein ser så er det sær s låg gjennomsnittsalder særskilt for bukk.

Overvåkingsområde	Gjsn alder koller	Tal koller i bestand	Gjsn alder bukkar	Tal bukk i bestand
Hordaland	5,0 år	2334	3,4 år	633
Flora og Gloppen	5,2 år	2562	3,0 år	693
Hemne og Snillfjord	5,2 år	1352	3,0 år	431

Figur 12: Tabellen viser tal og gjennomsnittsalder for dyr 2 år og eldre i dei rekonstruerte bestandane i overvåkingsregionane på Vestlandet.

3.1.4 Årsaker til vektreduksjon

Det er ei rekkje tilhøve som kan påverke slaktevektene til kalvane som og er avgjerande for kor store dei vert som vaksne dyr. Både beitekvalitet, beitekonkurranse, kalvingstidspunkt og alderen på dei vaksne dyra i bestanden spelar inn her.

3.1.5 Beitekonkurranse

Auka konkurranse om den beste og mest næringsrike maten er ein vanleg årsak til at auka bestandstettleik medfører reduserte kroppsvekter for hjort og andre gras/planteetande dyr. Vinterbeitet handlar i hovudsak om å overleve med minst mogleg tap av kroppsvekt, mens det er i vekstsesongen på sommarhalvåret dyra veks og legg opp opplagsnæring til å tære på gjennom vinteren. Det er såleis sumarbeitet som er avgjerande for kroppsstorleiken og kondisjonen til dyra. Ved aukande bestandstettleik vert det konkurranse om dei mest næringsrike og attraktive

beiteplantane. Dette betyr ikkje at dyra går rundt og svelt, men at dei får tilgang til mindre av dei mest verdfulle beiteplantane og fylgjeleg ikkje så god vekt/kondisjonsutvikling som dei kunne ha hatt.

3.1.6 Alderen til dyra i bestanden

I høve kalvevektene så er det ikkje berre bestandstettleiken og beitekonkurransen som spelar inn, men kalvingstidspunktet er og avgjerande for vektutviklinga til kalvane. Tidleg kalving vert rekna som ein stor fordel då kalvane får med seg meir av den produktive tida tidleg på sumaren med høgt proteininnhald i vegetasjonen.

Store og eldre koller i god kondisjon kjem tidleg i brunst og før oftast fram store kalvar som vert kalva tidleg. Dette har stor betydning for vektutviklinga til kalvane og dermed og kor store dei vert som vaksne. Koller som vert para seint kan kompensere for dette ved å korte ned drektighetstida noko. Dette inneber då ofte mindre og svakare kalvar som likevel vert fødde seint og er såleis enno mindre positivt i høve vektutviklinga.

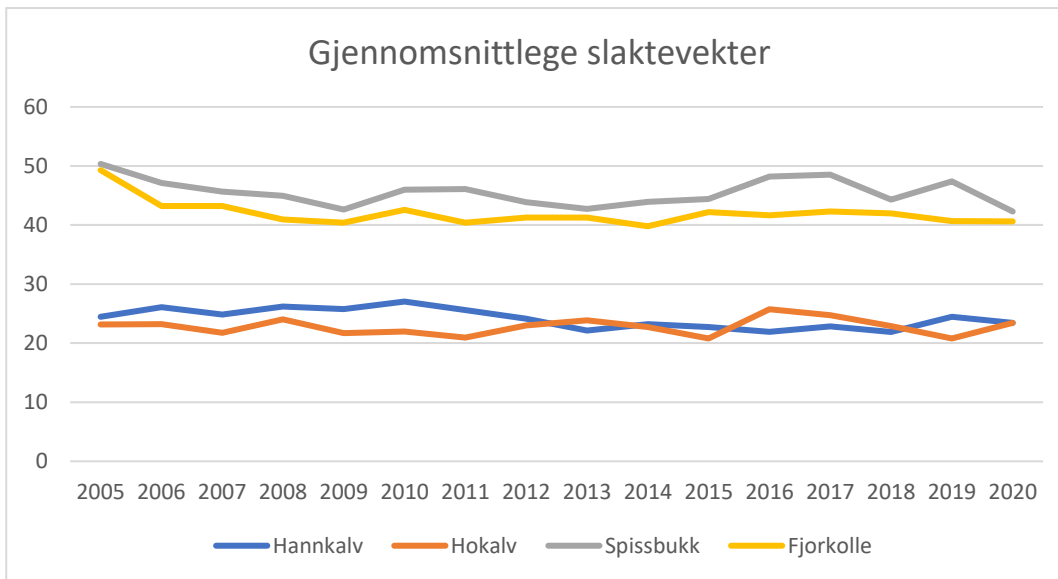
Å ha tilstrekkelig med vaksne hanndyr i bestanden har og verknad for kalvevektene. Brøling og anna brunstaktivitet til dei eldre bukkane er med på å framskande og synkronisere brunsten hjå kollene. Kolla må parast innan eit tidsrom på om lag eit døger dersom det skal verte kalv. Om den ikkje vert para då kan den gå i brunst igjen om ca 18 dagar. Dette inneber seinare paring som er avgjerande for kalvevektene. Godt vaksne hanndyr som har samla seg eit «harem» som dei fylgjer har erfaring og vil kunne pare kollene når dei er klare. Kollene føretrekk og oftast store og kraftige bukkar. Mangel på vaksne bukkar reknar ein difor kan vere årsak til at koller ikkje vert para ved fyrste brunst og dermed ombrunst og seinare paring/kalving.

Vaksne hanndyr har tidlegare utgjort ein alt for stor del av det samla jaktuttaket. Dei seinare åra er dette redusert ein god del og har dei seinare åra lege i underkant av 20 %. Spissbukk utgjer og kring 20 % av jaktuttaket og samla utgjer hanndyr ein for stor del av det samla jaktuttaket i Vik.

Auka gjennomsnittsalder for både hann og hodyra i bestanden vil vere med å leggje grunnlaget for auka kalvevekter. Beste tiltaket for å gjere dette er å ha ein stor del av jaktuttaket som kalv. Resultat frå Overvåkingsprogrammet tilseier at med den avskytinga som har vore vanleg hittil vert berre ca 11 – 12 % av fødde kalvar felt det året dei er kalv. Det er såleis inga fare for å felle for mykje kalv.

3.2 Slaktevektregistreringar for Stord og Fitjar

Det har vore utført registrering av slaktevekter for hjort i Vik kommune sidan 2005.

Figur 13: syner gjennomsnittlige slaktevekter for kalvar og 1,5 årige dyr felt under jakt i Stord og Fitjar i perioden 2005 – 2020. Vektene ligg om lag på same nivå som det ein finn for overvåkingsregionen i Vestland sør men er ikkje korrigert for fellingstidspunkt. Det er eit høvesvis lågt antal dyr som ligg til grunn for slaktevektregistreringane og fellingstidspunkt og tilfeldige avvik kan då fort gje uheldige utslag. Til dømes ser ein at hokalvane nokre år har høgare gjennomsnittsvekt enn hannkalvane.

Gjennomsnittsvektene for både kalvar og fjordyr ligg om lag på nivået ein finn i overvåkingsregionen Vestland sør i Overvåkingsprogrammet. Det er den overvåkingsregionen ein finn det mest naturleg å samanlikne med. I overvåkingsregionane for hjort hadde ein størst reduksjon av slaktevektene for kalvar og ungdyr på 90 talet då bestandsveksten var størst. Bestandsveksten og avskytingsmønsteret for Stord og Fitjar har vore likt det ein har hatt for størstedelen av vestlandet. Reduksjonen av slaktevektene har difor mest truleg og vore lik her. Vektene har for perioden her med litt årlege variasjonar vore nokolunde stabile.

4 Skader på jordbruksareal, skog, hagebruk m.v.

Hjorten si beiting påverkar vegetasjon og naturgrunlaget og med det næringsinteresser som jord, skog og hagebruk. Skade i private hagar og på gravplassar, parkar o.l. kan og einskilde stader vere eit problem. Kollisjonar med hjort er og mange stader eit problem. Beiting frå hjort på jordbruksareal og skog kan medføre økonomiske tap for brukarane av betydeleg omfang. Omfanget av dette avheng av det lokale beitepresset, avlingstype og alder på skogen. Det økonomiske tapet er størst i meir intensive jordbruksproduksjonar som frukt og frilandsgrønnsaker. I utsette områder kan hjorten og gje betydeleg redusert avling i grasproduksjon.

I Fitjar er det omfattande og aktivt jordbruksproduksjon i hovudsak forproduksjon av gras noko ein finn i Stord og men i litt mindre og meir spreidd omfang. I begge kommunane men mest i Fitjar er det problem knytt til avlingstap grunna hjorten si beiting på jordbruksareala. Einskilde stader av eit omfang med eit betydeleg økonomisk tap for dei som vert råka. Det er og eit aktivt skogbruksmiljø i begge kommunane og dette har størst omfang i Stord.

4.1 Beiteskadar på jordbruksareal

Innmarksareala utgjer mange stader viktige beiteområde for hjorten, særskilt vår og haust. Beitepresset er oftast størst i typisk vinterbeiteområde der det står mykje dyr frå hausten av og til vårtrekket startar i byrjinga av mai. I slike område med lite snø der hjorten kjem til enga gjennom vinteren kan tapet bli særskilt stort då den beitar graset så hardt nedåt at mykje av dei beste og mest næringsrike grasslaga raskt går ut. Dette vert erstatta av meir beitesterke artar med lågare fôrverdi og produksjon, noko som medfører at enga må fornyast oftare om ein skal oppretthalde ein høg fôrproduksjon. I slike område kan det, dersom det og vert beita gjennom vekstsesongen, vere snakk om eit avlingstap på opptil 40 % av totalavlinga. Forureining av hausta for med hjorteavføring som vert med i foret under haustinga kan og vere eit problem der hjorten beitar på innmark om sumaren.

For å avgrense skadane på jordbruksareal der hjorten beitar gjennom heile sumaren kan ei løysing vere å ta ut «problemdyra» ved skadefellingsløyve på ettersumaren – tidleg haust før trekkdyra kjem. Då det ofte er koller som etablerer eit slikt beitemønster må ein og ta omsyn til at dei oftast har kalv. Slikt skadefellingsløyve kan difor ikkje gjevast før kalvane tek til å fylgje mora på beite. Med tidleg jakttdsstart som no 1. september vil ein og innanfor ordinær jakttdsstart klare å få vekk slike dyr om ein prioriterar dette fyrst i jakta. Utover hausten vil det ofte vere mykje dyr på innmarka i vinterbeiteområda, og her er det lite ein kan gjere for å avverge skadane anna enn å gjerde inn jordbruksareala.

Ved samarbeid gjennom større bestandsplanområder kan fleire vald samarbeide og fellingsløyva kan nyttast i heile bestandsplanområdet. Det vil sei at eit område med mange fellingsløyve og dårleg utteljing kan nytte fellingsløyva i områder med tettare bestandar og eventuelle beiteskadar. Flytting av fellingsløyve kan gjerast på ulike måtar. Ein kan selje/gje vekk fellingsløyve på ulike måtar eller gje jegerar frå andre vald høve til å felle av sin kvote i anna vald. Dette kan vere ved sjølvstendig jakt eller at dei tek del i felles jakt på anna vald, evt. betaling kan vere i pengar, deling av jaktutbyte eller berre av fordelar av å få redusere skadeomfanget. Flytting av fellingsløyver er ei friviljug ordning og krev at alle grunneigarane innan eit vald er samde før det kan gjerast. Innan større vald er det og høve å flytte løyver mellom jaktfelta noko søm bør nyttast for å redusere skadeomfanget i utsette område.

4.2 Beiteskadar på skog

For skog er det i hovudsak 2 typar skader som medfører større økonomisk tap for skogeigaren. Dette gjeld borkgnaging på produksjonsskog (hogstklasse 3 og 4) av gran og knopp/skotbeiting på ungskog (hogstklase 2) av gran og furu.

Borkgnaging på gran medfører ofte roteskadar i områda med gnag og rotstokken ver øydelagt som sagtømmer. Trea vert og svekka av råteangrepet noko som ofte kan medfører stammebrekk. Skotbeitinga på ungskog i hogstklasse 2 medfører sterkt redusert vekst og ved gjenteken hard skotbeiting kan det medføre at trea dør. På furu kan borkgnag og vere eit problem i hogstklasse 2 då det kan medføre at nedste delen av treet vert øydelagt.

Også i høve skadar på skog er det vinterbeitelokalitetane som er mest utsett, og ein del stader vil det med dagens hjortebestand vere vanskeleg å få etablert ny skog med brukande tettleik og kvalitet etter hogst. Om dette er av betydeleg omfang for etablering av ny skog kan Skoglova leggje føringar for at hjortebestanden må reduserast.

4.3 Skadar i hagar m.v.

Mange stader kan det og vere problem med hjort som gjer skade i hagar og på gravplassar m.v. Slike problem er ofte knytt til einskilde dyr som fort kan verte lite sky overfor folk og vanskeleg å jage. Løysing på problemet i dei fleste tilfelle er å ta ut slike dyr ved jakt eller skadefellingsløyve.

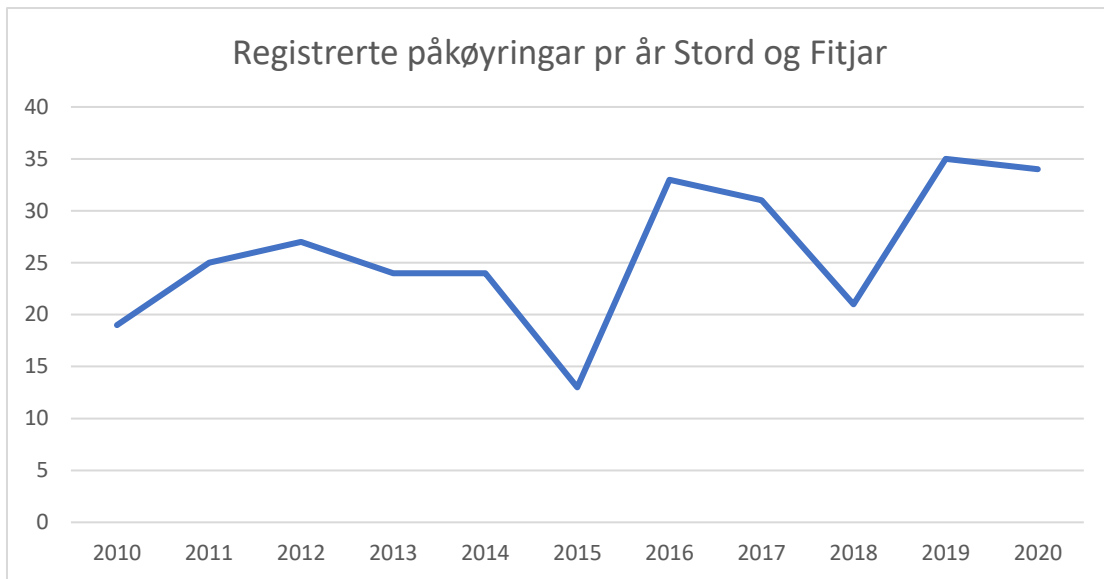
4.4 Påkøyningar

I Stord og Fitjar har omfanget av påkøyningar vore aukande dei seinare åra og siste året vart det til saman registrert 34 påkøyningar her. Som kartet nedanfor viser så er desse spreidd over store delar av hovudvegnettet. Det er likevel på E39 at ein har dei fleste og det er der og nokre strekningar som skil seg ut særskilt.

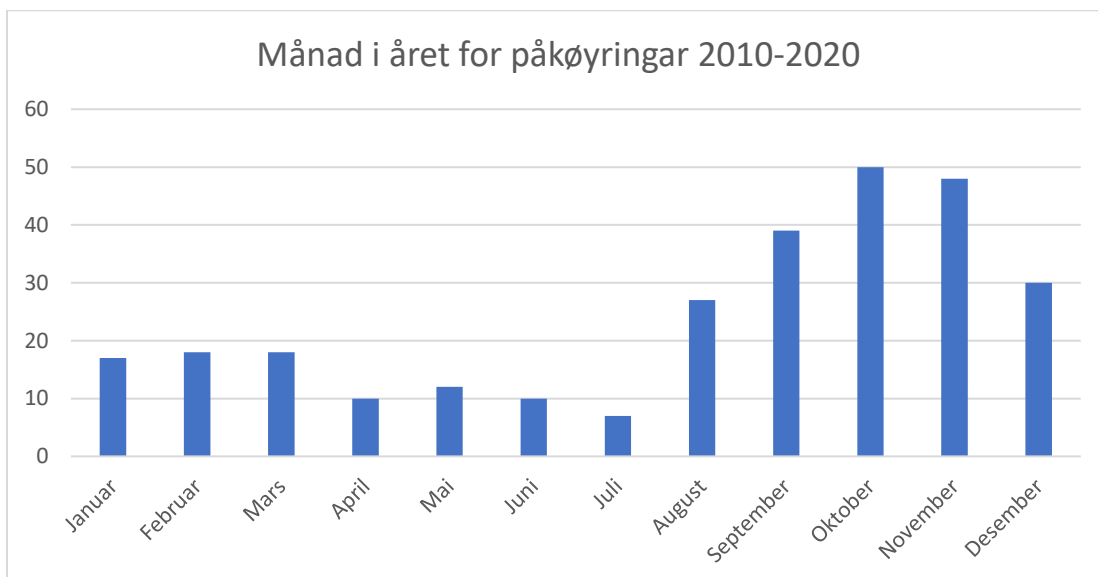
For å redusere påkøyrslar er det fleire tiltak som kan setjast i verk. Dette kan vere utvida ryddebelte eller ledegerder for å styre kryssingane til meir oversiktlege strekningar. Det er vegvesenet som utfører sikringstiltak langs vegnettet medan det er kommunen som har ansvaret for å registrere påkøyningar. For at vegstyremaktene skal kunne styre slike tiltak der dei gjev best effekt er det difor viktig at alle påkøyningar vert registrert i Hjorteviltregisteret.

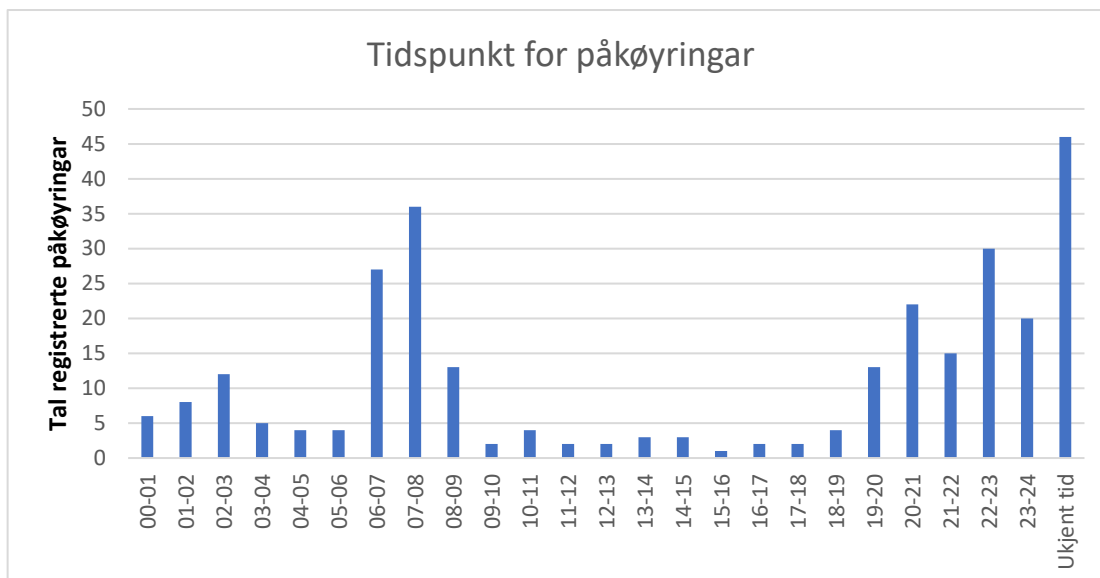
Figur 14: Kartet viser registrerte påkøyningar med bil i tidsperioden 2010 - 2018. Dei er fordelt over store delar av kommunen, men det er einskilde strekningar særskilt på E39 med høgare konsentrasjonar.

Figur 15: viser tal registrerte påkøyringar pr år i kommunen. Som ein ser så varierer det ein del frå år til år men det er ein eintydig aukande trend for perioden. Årlege variasjonar har gjerne samanheng med vertilhøve som kan påvirke korleis hjorten nyttar terrenget og lys/siktilhøve. Størstedelen av påkøyringane skjer på hausten og oftast i morgontimane og skyminga på kvelden. Ver med dårlege lystilhøve og nedbør er såleis ofte ei medverkande årsak til at dyra ikkje vert observert før det er for seint. Den gjennomgåande auken i talet påkøyringar vert påverka av både bestandstettleik og trafikkmengd.

Figur 16: viser fordelinga av totalt 286 registrerte påkøyringar i Stord og Fitjar i gjennom året. Som ein ser er det hausten frekvensen er høgast og oktober er månaden med flest påkøyringar.

Figur 11 viser kor tid på døgeret påkøyringane skjer og som ein ser så er det i morgontimane og på kveldstid det skjer flest. Dette heng nok både saman med hjorten sitt trekkmonster og trafikkmengd og lystilhøve.

5 Organisering, valdstruktur og områdebruk

For å kunne drive ei målretta bestandsforvaltning er det viktig at jaktrettshavarane er organisert i store nok og godt avgrensa einingar i høve årsleveområda til dei «lokale hjortebestandane». Denne organiseringa kan anten vere som vald eller at vald samarbeider om bestandsplanar ved å organisere seg i Bestandsplanområde.

Noko hjort frå kommunane har truleg sesongtrekk ut av kommunane og tilsvarande at noko hjort frå tilgrensande kommunar er i Stord og Fitjar i delar av året. Hjorten er ein dyktig symjar og sjø og fjordar er inga stor barriere slik at det truleg er noko trekk både inn og ut til øyar i nabokommunar. Hovudtyngda av hjorten i kommunane har mest truleg tilhald innan kommunane størstedelen av året og ein meiner såleis dei 2 kommunane er ei god eining for å kunne drive ei sameint og målretta forvaltning.

5.1 Dagens valdstruktur og organisering

I Stord kommune er det til saman 8 vald med eit samla godkjent areal på nær 90.000 daa. Det er eit større vald på nær 66.000 daa som har bestandsplan og øya Huglo er organisert i eit vald på 13.500 daa som er med i bestandsplansamarbeid med vald i Tysnes kommune. Resten av det godkjende arealet er fordelt på 6 mindre vald som varierar i storleik frå 1.500 daa til 5.100 daa. For Fitjar sin del er det eit større vald på 38.400 daa med bestandsplan. Resten av det godkjende arealet i kommunen på til saman 93.350 daa er fordelt på 14 mindre vald som har eit godkjent areal frå 1.000 daa til 11.000 daa.

6 Forvaltningsmål og tiltak i planperioden

6.1 Hovudmål

Hjorten er ein viktig utmarksressurs i Stord og Fitjar. Bestanden skal forvaltast slik at det sikrar grunnlaget for ei langsiktig og stabil hausting av hjort som ein ressurs for jakt, naturopplevingar (rekreasjon), matproduksjon og næringsutvikling. Dette utan at konfliktnivået i høve nærings- og andre samfunnsinteresser vert for stort.

6.2 Delmål

6.2.1 Bestandsretta og grunneigarstyrt forvaltning av hjortebestandane

Forvaltninga av hjort i kommunane skal i hovudsak gjerast ved bestandsplan. Det skal arbeidast for å få etablert samarbeid om felles bestandsplan for valda i kommunen som naturleg høyrer saman.

6.2.2 Redusere omfanget av arealbrukskonfliktar i høve andre interesser

Kommunen skal gjennomføre si forvaltning basert på best mogleg kunnskapsgrunnlag. Det skal leggjast vekt på å redusere arealbrukskonfliktar i høve til:

- Skadar på jordbruksareal/avlingar og skog
- Påkøyringar/kollisjonar mellom hjort og motorkøyreretøy
- Kommunen skal jf. pkt. 4.4 i samarbeid med vegvesenet sette i verk tiltak på utsette vegstrekk for å redusere tal påkøyringar.

For å redusere skadeomfanget på landbruksnæringa må vinterbestanden reduserast i høve dagens nivå. Størstedelen av påkøyringar skjer i vintermånadane og ein mindre vinterbestand vil mest truleg og kunne medføre noko mindre påkøyringar.

6.2.3 Redusere bestanden og legge til rette for eit stabilt jaktuttak

Fellingstal er ein av fleire faktorar som seier noko om bestanden i kommunane er i vekst. Sett hjort registreringane har diverre for lite og varierende datagrunnlag til å kunne gje sikre indikasjonar på bestandsutviklinga. Beiteskadar på jordbruksareal er einskilde stader så omfattande at det utgjør eit betydeleg økonomisk tap. Ein har difor som mål å redusere vinterbestanden.

Med ei betra kjønns og aldersstruktur i bestanden vil ein kunne hauste like mykje som dei siste åra på ein mindre vinterbestand enn ein har i dag.

6.2.4 Auke andelen eldre hanndyr i bestanden

Grunna ei overvekt av hanndyr i jaktuttaket over tid er det lite eldre hanndyr (5 år +) i dagens hjortebestandar. Desse har viktige funksjonar i høve brunstaktivitet som påverkar kalvingstidspunktet og dermed og vektutviklinga til dyra i bestanden.

6.2.5 Auke gjennomsnittsalder til dyra i bestanden

Grunna låg gjennomsnittsalder blant dei vaksne dyra i bestandane er reproduksjonsevna låg i høve det den kan vere. Ein før difor på ein stor del «uproduktive» dyr gjennom vinteren som må konkurrere med produksjonsdyra om avgrensa matressursar. Ved å redusere bestanden med eit auka totaluttak ved å ta ut meir kalv og ungdyr vil ein redusere vinterbestanden samstundes som gjennomsnittsalderen til dyra i vinterbestanden aukar. Dette vil gje ei mindre men meir stabil og robust bestand med ei høgare reproduksjonsevne. Eldre koller går tidlegare i brunst enn ungekoller og før større kalvar som vert kalva tidlegare. Dette er viktig for vekt og kondisjonsutviklinga til dyra i bestanden.

6.2.6 Fellingsprosent

For å klare å gjennomføre god forvaltning og å nå forvaltningsmål, bør ikkje fellingsprosenten komme under 80 %.

6.3 Tiltak

6.3.1 Bestandsretta og grunneigarstyrt forvaltning av hjortebestandane

Det skal leggjast til rette for og oppmodast om at flest mogleg av valda tek del i samarbeid om felles bestandsplan. Kommunen skal støtte arbeid mot samarbeid, organisering og bestandsplanar for bestandsplanområdet med tilskot frå det kommunale viltfondet.

6.3.2 Forvaltninga skal vere kunnskapsbasert

Sett hjort er det beste verktøyet ein i dag har for å kunne sjå bestandsmessige endringar. For at dette verktøyet skal vere best mogleg er ein avhengig av at det vert registrert mest mogleg data frå jakt. Oppslutninga om dette har tidlegare ikkje vore god og registreringane så langt har diverre ikkje den verdien dei kunne ha hatt med større oppslutning. Det bør arbeidast for at alle vald/jaktfelt registrerar Sett Hjort data. All jaktaktivitet bør rapporterast, også dei jaktturane der det ikkje er sett eller skote hjort. Rapporteringa kan om nødvendig påleggjast dersom det ikkje vert gjort frivillig.

6.3.3 Redusere omfanget av arealbrukskonfliktar i høve andre interesser

Alle rapporterte påkøyringar skal registrerast i Hjorteviltregisteret. Samarbeid med vegmyndigheitene for – om mogleg å få sett i verk tiltak på utsette strekningar.

Stogge bestandsveksten og redusere vinterbestanden gjennom auka totaluttak med ein større del kalv og ungdyr enn tidlegare.

6.3.4 Auke andelen eldre hanndyr i bestanden

Kalv og ungdyr skal utgjere ein stor del av jaktuttaket samstundes som ein bør ha ei overvekt av hodyr i det samla jaktuttaket ei tid. I høve kjønnsbalansen så har 1,5 årige hanndyr dei fleste åra utgjort ein for stor del av jaktuttaket og bør reduserast.

6.3.5 Auke gjennomsnittsalder til dyra i bestanden

Jaktuttaket framover bør ha ein høgare andel kalv enn føregåande år og kalv og ungdyr bør årleg utgjere minst 70 % av det samla jaktuttaket.

Det skal gjennomførast årlege vurderingar av status på om forvaltninga er i tråd med mål og tiltak.